

DE NIEUWE VERSLAGSTATEN DER LEVENSVZERKE- RING-MAATSCHAPPIJEN

door G. Diephuis

In een artikel van het M.A.B. van Juni 1952 onder bovengenoemd hoofd merkt Prof. Brands o.m. op, dat in het verkort Verslag over 1950 van de Nationale Levensverzekering-Bank N.V. eerst de balans is opgenomen en daarachter de resultatenrekening. Ik citeer uit zijn artikel de volgende beschouwingen:

„Voor de lezers van dit blad behoeft niet te worden uiteengezet, „dat de balans in hoofdzaak is, hulpmiddel voor de resultaten- „bepaling en dat het bij de jaarstukken vooral gaat om de resul- „tatenrekening”.

„Logisch is dan ook: *eerst* de resultatenrekening *over* de afgelopen „periode, *daarna* de balans per het *einde* van die periode; te ver- „gelijken met de vorige. Dat niet is voorgeschreven de vorige jaar- „cijfers mede te vermelden is m.i., waar het hier toch wel om „model-publicaties gaat, ook te betreuen.

„Nu kan de balans nog dienen voor andere doeleinden en met „name bij de Levensverzekering-maatschappijen is de beoordeling „van de grootte van het vermogen belangrijk. Dit neemt niet weg, „dat de nieuwe volgorde onlogisch moet worden genoemd”.

Na het lezen van dit artikel heb ik me afgevraagd of de genoemde volgorde wel zo onlogisch is te noemen. In het algemeen gesteld zal ik het in de meeste gevallen wel met de mening van Prof. Brands eens kunnen zijn, maar in dit specifieke geval, waar het gaat om de jaarrekening van een levensverzekering-maatschappij in voorgeschreven vorm meen ik van enige twijfel blijk te moeten geven. Ik meen ook bij Prof. Brands — gezien de laatst geciteerde alinea uit zijn artikel — deze twijfel te bespeuren; uiteindelijk acht hij blijkbaar het belang van het kunnen beoordelen van de grootte van het vermogen uit de jaarrekening van een levensverzekering-maatschappij niet zo overwegend als het belang van de mogelijkheid tot beoordeling van het resultaat. Ik geloof althans zijn uiting in deze geest te moeten interpreteren.

Voor mij kan het onderhavige probleem in 't algemeen alleen worden opgelost door de vraag te beantwoorden voor wie de publicatie tegenover het maatschappelijk verkeer bestemd is. Globaal gezegd zijn bij een publicatie van de jaarrekening twee groepen van geïnteresseerden te onderscheiden, t.w.:

- 1e. de groep, wier doelstelling is een inkomen te trekken, afhankelijk van de uitkomsten van de bedrijfshandelingen en welke dus in eerste instantie omtrent het bedrijfsresultaat ingelicht wenst te worden,
- 2e. de groep, wier deelneming in de betreffende onderneming geschiedt als crediteur, dus op basis van aflossingen en rentebetalingen. Deze groep is niet in de eerste plaats geïnteresseerd bij het bedrijfsresultaat en verlangt daaromtrent niet die informatie, welke de eerstgenoemde hieromtrent wenst.

Groep 1 verlangt een grondige informatie omtrent het bedrijfsresultaat en eerst in tweede instantie worden gegevens t.a.v. de solvabiliteit van de onderneming gewenst. In de jaarrekening domineert voor deze groep de verlies- en winstrekening. (Ik houd me t.a.v. de laatste benaming nog aan mijn eigen spraakgebruik). De balans dient in dit geval meer als

controle-middel op de V. & W.-rekening en voor de beoordeling van de liquiditeit, n.l. om te kunnen vaststellen of een eventuele winst al of niet kan worden uitgekeerd, in feite dus ook weer of de wijze van winstbepaling wel juist is geweest.

Groep 2 wil uit de verantwoording zien of de solvabiliteit van de onderneming intact is en of de te betalen rente in de onderneming is verdiend. Als zodanig hebben zij dus ook belang bij de V. & W.-rekening, maar in 't algemeen in eerste instantie bij de balans.

Nu doet zich t.a.v. de levensverzekering-maatschappijen de omstandigheid voor, dat de obligo's van langdurige aard zijn. Ten einde georiënteerd te zijn omtrent de solvabiliteit in de toekomst zal Groep 2 in dit geval ook de V. & W.-rekening moeten raadplegen, althans voor zover deze die gegevens hiertoe verschaft.

Nu meen ik, dat de V. & W.-rekening in haar voorgeschreven vorm deze gegevens niet verstrekt. Zelfs voor een deskundige verschaft deze rekening niet die gegevens, welke nodig zijn om tot een analyse van het resultaatcijfer en diens gevolge tot een mogelijke beoordeling van de toekomstige solvabiliteit te komen. Hiertoe zal toch minstens een z.g. bedrijfsrekening nodig zijn.

Concluderend is het volgende te stellen:

- 1e. Het is aan geen twijfel onderhevig, dat met betrekking tot de publicatie van de jaarrekening van levensverzekering-maatschappijen het crediteurenbelang overweegt. Een en ander wordt m.i. geadstrueerd door de doelstelling en de middelen van de Wet op het Levensverzekeringbedrijf.
- 2e. In aanmerking moet worden genomen, dat de obligo's van levensverzekering-maatschappijen van langdurige aard zijn. Als gevolg hiervan moet verwacht worden, dat voor verzekeringsnemers van belang is de balans — weergevende de huidige solvabiliteit — en de V. & W.-rekening, ten einde te beoordelen of verwacht mag worden dat de huidige solvabiliteit in de toekomst intact blijft.
- 3e. De V. & W.-rekening in haar thans voorgeschreven vorm geeft niet voldoende informatie om tot bovenbedoeld oordeel te kunnen komen.
- 4e. Als gevolg van een en ander is het niet onlogisch, dat eerst de balans en daarna de verlies- en winstrekening wordt gegeven. Aan de balans heeft men althans iets, aan de verlies- en winstrekening in haar huidige vorm niets.
- 5e. Het streven moet er op gericht zijn, dat — zelfs met het in aanmerking nemen van de gegevens, welke in het Actuarieel verslag voorkomen — zo spoedig mogelijk de V. & W.-rekening in haar huidige vorm wordt vervangen door de z.g. bedrijfsrekening. Het blijft m.i. ook dan nog de vraag of de hierboven bedoelde Groep 2 verstandig doet eerst naar deze rekening te grijpen en daarna pas naar de balans.

Naschrift

Gaarne zal ik van het aanbod van de Redactie, naar aanleiding van het bovenstaande nog een en ander op te merken, gebruik maken. Het deed mij veel genoegen, dat van belangstelling voor de ter sprake gebrachte punten blijk werd gegeven en met name moge ik de Heren D. P. Porrey en G. Diephuis dank zeggen voor hun beschouwingen naar aanleiding

van twee van mijn opmerkingen in het Juninummer van dit Maandblad.

Over de derde, die betrekking had op Deelnemingen, opgenomen onder Effecten, hebben zij zich niet uitgelaten; op dat punt kan ik derhalve nu niet terugkomen.

De gewijzigde voorschriften voor de publicaties van levensverzekering-maatschappijen waren de *directe aanleiding* voor mijn notities. De achterliggende bedoeling was, te trachten een gedachtenwisseling uit te lokken *over de publicaties van naamloze vennootschappen in het algemeen*. De structurele veranderingen in onze maatschappij zijn van dien aard, dat de positie en de publicaties van de grote ondernemingen zeker bijzondere aandacht gaan verdienen.

De Verzekeringskamer heeft belangrijk werk verricht ten aanzien van de jaarstukken, doch slechts op beperkt terrein. Niet ondenkbaar is, dat andere instellingen te zijner tijd vergelijkbaar werk zullen hebben te verrichten met betrekking tot omvangrijke delen van het bedrijfsleven. Daarom zou ik zo gaarne zien, dat men zich *nu reeds* nauwgezet afvroeg, wat juist is en wat voor verbetering vatbaar is, ook waar het op zichzelf onbeduidende kwesties betreft als benaming of volgorde.

Naar mijn mening stelt de Heer Diephuis zich op een veel te formeel standpunt, wanneer hij de vraag tracht te beantwoorden voor wie de publicatie tegenover het maatschappelijk verkeer bestemd is. Daardoor lijkt bij hem het probleem zeer veel eenvoudiger dan het in werkelijkheid is.

Het is langzamerhand wel duidelijk geworden, dat de feitelijke macht van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders niet hoog mag worden aangeslagen en dat de belangstelling van de *aandeelhouders* voor de beheersrechten gering is. Verbetering van de publicaties door activiteit van de zijde van aandeelhouders mag niet worden verwacht. Grondiger informatie omtrent de bedrijfsresultaten wordt door hen niet met klem gevraagd. De gepubliceerde resultaten-rekeningen der Nederlandse vennootschappen, waarmede de aandeelhouders gewoonlijk zonder meer genoegen namen — in vele gevallen slechts vermeldende Saldo-Exploitatie-rekening en uit te keren winst, — geven op dit punt een overduidelijke illustratie.

Dat het jaarverslag nauwelijks gericht is aan de aandeelhouders blijkt ook wel uit opzet, inhoud en indeling. Het is in vele gevallen een boekwerk, waarin allerlei wetenswaardigs op verschillend gebied is te vinden, verlucht met fraaie foto's — tientallen bladzijden, — doch de financiële gegevens vinden op enkele, zeer weinige pagina's ruimschoots plaats.

Ook groep II, de *crediteuren*, voor wie onze wetgever zich voornamelijk zorgen maakte, zijn niet degenen, die tot verdergaande openbaarheid nopen. Bij de publieke naamloze vennootschappen nemen de crediteuren gewoonlijk geen kennis van de balansen. Men zou kunnen stellen, dat dit bij financiële instellingen als hypotheekbanken en levensverzekering-maatschappijen dan toch wel degelijk het geval is, maar ook hier rijst bij mij wel twijfel. Het komt mij voor, dat men bij deze instellingen reeds sedert lang in de jaarpublicaties een bruikbaar propagandamiddel heeft gezien om te demonstrenen hoezeer men het vertrouwen van het beleggend publiek of van de lange-termijnspaarders waardig is. De beleggers en spaarders zelf vragen niet naar balansen, niet naar uitvoerige publicaties, — met uitzondering misschien van enkele beroepsbeleggers.

Daarom zegt in de beschouwing van de Heer Diephuis het verlangen waarmede groep I naar een behoorlijke resultatenrekening, groep II naar

een balans zou uitzien, mij weinig, *bij de publieke naamloze vennootschap.*

De naamloze vennootschap is ver uitgegroeid boven het niveau, waaraan de wetgever vermoedelijk heeft kunnen denken. De positie van de aandeelhouders is bij de publieke vennootschap geenszins in overeenstemming met die, welke men zich bij de wettelijke regeling van de naamloze vennootschap als ondernemingsvorm heeft gedacht. De crediteuren hebben een blind vertrouwen in de grote ondernemingen.

Het is ook niet zinloos te spreken van *publieke* vennootschappen. De bedrijfsuitoefening in gigantische verhoudingen *wordt inderdaad in toenemende mate een publieke zaak*, een openbare aangelegenheid, een nationaal belang van de eerste orde. Hier rijzen zo vele en zo uiteenlopende problemen, dat het onpassend zou zijn ze in een naschrift aan de orde te stellen.

(Wie kan voornamelijk aanspraak maken op de winst: aandeelhouders, bestuurders, de managers uit Burnham's *Managerial Revolution*, de werknemers, de gemeenschap?)

Wat is eigenlijk winst? Is dat bedrijfs-economisch en maatschappelijk gezien wel eenzelfde begrip? In hoeverre is objectieve winstbepaling mogelijk en waarom is het noodzakelijk naar objectieve normen te streven?)

Zo groeit dan in elk geval in toenemende mate de overtuiging, dat volledige verantwoording dient te worden afgelegd, — dat dit meer en meer wordt een openbaar belang.

Het is zeer interessant na te gaan, hoe de ontwikkeling in dezen is geweest in de Verenigde Staten van Noord Amerika — en hoe in het bijzonder de Securities and Exchange Commission te werk is gegaan. Ik verwijs hiervoor gaarne naar een verdienstelijk opstel van de Heer R. Burgert: *Publicaties van Naamloze Vennootschappen*, in „Een kwart-eeuw V.A.G.A.”.

Bij ons ziet men een vergelijkbare ontwikkeling nog maar op zeer kleine schaal, namelijk bij het levensverzekeringbedrijf. Voor wie is daar het volledige jaarverslag eigenlijk bestemd? Voor de aandeelhouders? Deze vormen toch slechts een tamelijk onbeduidende groep, een soort organisatorische noodzaak als niet de onderlinge vorm is gekozen, — bij deze instellingen, die een formidabel deel van het maatschappelijk vermogen beheren en die over dat beheer terecht een volledige verantwoording moeten afleggen.

Is dit een verantwoording afleggen tegenover de verzekerden?

Die vertrouwen op de Verzekeringskamer. De bij de V.O.V. verzekerden raadplegen al evenmin de wetenschappelijke balansen van het Ouderdomsfonds.

De maatschappijen zijn er dan ook toe overgegaan een *verkort verslag* voor belangstellenden beschikbaar te stellen. Sommige maatschappijen beginnen met van het verkort verslag, in klein formaat aantrekkelijk opgemaakt, een leesbaar boekje te maken. Aardig reclame materiaal.

Zou er toch niet, zoals de Heer Diephuis opmerkt, ten minste een zogenaamde bedrijfsrekening nodig zijn? In het verkort verslag zeker niet. Wie van de lezers van dit verslag zou deze rekening ook maar trachten te begrijpen: de opslagrekening, de renterekening, de sterfte- en royementswinst, de samenvatting tot resultatenrekening?

Opname van de bedrijfsrekening in het volledig verslag is eigenlijk niet nodig, omdat dit verslag voornamelijk voor deskundigen is bestemd, die een dergelijke opstelling zelf kunnen maken uit de gegevens, in de voorgeschreven publicatie verwerkt.

Misschien zou, *gezien de betekenis van het volledig verslag als openbare verantwoording*, opneming van een bedrijfsrekening zin kunnen hebben.

De heer Diephuis neme eens het Jaarverslag over 1951 van de Hollandse Sociëteit van Levensverzekeringen N.V., dat wil zeggen het verkort verslag, want dat is de publicatie, bestemd voor zijn beide groepen, de aandeelhouders en de crediteuren. Aan zijn sub 5 tot uitdrukking gebracht verlangen wordt dan al helemaal niet voldaan en de grafische voorstelling van de „Verlies- en Winstrekening”, met de verduidelijking links „Uitgaven” en rechts „Ontvangsten” moet hem bepaald een gruwel zijn. Maar dan is er toch ook een volledig jaarverslag.

Het is een objectieve vastlegging van het financiëel beloop en van de financiële positie. Aandeelhouders en crediteuren behoeven het niet te lezen, *maar het is er*. Er is met recht rekening en verantwoording afgelegd.

De overheid heeft bij enkele maatschappijen moeten ingrijpen, na 1920. Er is een instantie door haar in het leven geroepen, die een objectieve en volledige verslaggeving eist. Zoals gezegd, ik zie hierin *een voorspel van een vergelijkbare ontwikkeling op veel breder terrein*.

Tenslotte een enkel woord over de details. Mijn bezwaar tegen de term Verlies- en Winstrekening is niet, zoals de Heer Porrey meent, gegrond op afwijking van het W.v.K. Ik zou de oude naam uit het Italiaans boekhouden, in alle talen in gebruik, maar willen behouden, hoewel ik de voorkeur geef aan Resultatenrekening of Overzicht van Baten en Lasten.

Niemand denkt er aan te spreken van Loss and Profit Account, van Pertes et Profits. Het jaarverslag van de Bankcommissie in België spreekt van de Winst- en Verliesrekening

De aanhaling, waarmede de Heer Porrey eindigt in zijn naschrift in het Juninummer, kan mij al heel weinig bekoren!

Dat men op scholen met grote klassen, op avondcursussen voor jongelieden, die een techniek moeten aanleren, een ezelsbruggetje benut, is begrijpelijk. Als men dit echter in leidende functies nodig heeft om een cijferopstelling een beetje begrijpelijk te maken, dan deugt er toch iets niet.

Er deugt ook iets niet in de publicaties. Zij sluiten rechtstreeks aan op het dubbel-boekhouden, terwijl zij voorlichting moeten geven aan hen, die zich met deze techniek niet behoeven op te houden. Waarom doet men het dan niet beter? Waarom laat men het begrip „rekening” niet varen? Waarom niet een resultatenoverzicht in het jaarverslag opgenomen, dat voor ieder, die het aandachtig leest, duidelijk is? Als het de bedoeling is niet slechts formeel van de verantwoording af te zijn, maar een duidelijk verslag van de gang van zaken te geven, waarom dan niet de bekende verticale opstelling, het gestaffelde resultatenoverzicht in het jaarverslag? Men raadplege hiervoor de resultatenoverzichten in de Amerikaanse jaarverslagen, waarbij men zich kennelijk moeite heeft gegeven een leesbaar en begrijpelijk geheel te bieden: *Statement of Consolidated Income* bij Republic Steel, *Income Account* en *Surplus Account* bij Colgate Palmolive. *Summary of operating results* bij Chrysler. Of wel men zie H. G. Guthmann, *Analyses of Financial Statements*, Hfdst. VIII, *Analyses of the Income Statement*.

Zeer duidelijk vindt men ook het schema voor een behoorlijk resultatenoverzicht in bovenvermeld artikel in het V.A.G.A.-gedenboek 1952.

Voor levensverzekering-maatschappijen geldt m.i. hetzelfde, te weten voor het voor algemene verspreiding bestemde (verkorte) verslag. De „Verlies- en Winstrekening”, die er nu in staat, is voor de lezer nietszeggend. Daar heeft de Heer Diephuis natuurlijk gelijk in. Zij is zelfs een uiterst lelijke voorstelling: de uitkeringen, de afkoop, worden — laat mij zeggen domweg — Verliezen genoemd.

Het maakt op mij een bepaald onaangename indruk, dat de koopsommen zonder meer als „Winsten” worden vermeld. Ik moet daarbij denken aan de oude vrouwtjes, die in arren moede haar kapitaaltje hebben afgedragen aan de levensverzekering-maatschappij. In arren moede, want zij weten niet hoe te beleggen, na al de ervaringen met vermogensbeheer in de laatste twintig jaren. Alles wat zij nog over hebben brengen zij naar de maatschappij. Moeten ze het in de publicatie van die maatschappij nu als „winst” vermeld zien in de „Verlies- en Winstrekening”?

Deze „rekening” van de „verliezen” en de „winsten” kan veel beter achterwege blijven en worden vervangen door een *Summary of Results*. Zie b.v. het verslag van The Guardian Life Insurance Company of America. Het verkort verslag bij onze maatschappijen kan aan de hand van dergelijke voorbeelden nog zeer veel winnen.

Men kan dan in het volledig verslag, dat bedoeld is als uiterst serieuze verantwoording, bestemd voor deskundigen, de winst- en verliesrekening laten staan (liever resultatenrekening) — en eventueel rechtstreeks verduidelijken met een bedrijfsrekening.

Inderdaad is het juist, wat de Heer Diephuis schrijft over de doelstelling en de middelen van de Wet op het Levensverzekering-bedrijf. Dat de balans hier een steunpunt is, is natuurlijk ook duidelijk. Ik hoop, dat in het bovenstaande voldoende naar voren is gekomen, *dat het gewenst is verder te zien dan alleen naar de levensverzekering-maatschappijen*. Trouwens ook bij deze instellingen vind ik het wel logischer, eerst de resultatenoverzichten te geven en dan de balansen (met steeds de vorige cijfers erbij). Zie b.v. The London Assurance; achtereenvolgens:

1. *Life Assurance Account*
2. *Capital and Leasehold Redemption Account*
3. *Life Department Balance Sheet*
4. *Fire Insurance Account*
5. *Marine Insurance Account*
6. *Accident Insurance Account*
7. *Consolidated Profit and Loss Account*
8. *Consolidated Balance Sheet*
9. *Balance Sheet*

Er zijn andere voorbeelden met fraaie overzichten van de opbouw van de resultaten, met name ook in Zwitserland.

Ik veronderstel te mogen aannemen, dat hiermede voldoende is toegelicht, waarom de formele punten:

Winst- en Verliesrekening of Verlies- en Winstrekening en volgorde: eerst resultaten en dan balans, of: eerst balans en dan resultaten, aanleiding kunnen zijn geweest tot het maken van enkele opmerkingen. Indien de Redactie een naschrift, dat een beetje lang is geworden, toch wel zal willen plaatsen, zal ik daarvoor zeer erkentelijk zijn. Naar ik hoop zullen er in het bovenstaande nog wel voldoende aanknopingspunten voor critiek of verdere opmerkingen te vinden zijn.

J. B.